

Motion till riksdagen 2025/26:931

av **Jamal El-Haj (-)**

Bristande vandel, likabehandling

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avslå införandet av ”bristande vandel” som grund för bedömning av individers rätt att vistas i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att framtida lagförslag och utredningar utformas i enlighet med principen om likabehandling, där varje individ bedöms utifrån sina handlingar och inte sin etniska eller religiösa bakgrund, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera insatser för social inkludering, utbildning, arbete och bostadspolitik framför repressiva åtgärder som riskerar att öka utanförskap och splittring i samhället och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Regeringens utredning om bristande vandel har skapat starka reaktioner i samhällsdebatten. Kritiker menar att den är otydlig och bär på rasistiska undertoner, och många ser den som ett verktyg för främlingsfientlighet, islamofobi och odemokratiska metoder. Utredningen har potential att både förstärka negativa stereotyper och undergräva grundläggande värden som inkludering, rättssäkerhet och rättvisa. När begrepp av detta slag får politisk tyngd riskerar det att flytta gränserna för vad som anses vara legitim politik i ett demokratiskt samhälle.

Under termen ”bristande vandel” inkluderas och misstänkliggörs flera grupper med annan etnisk bakgrund i fråga om olika former av brottslighet eller socialt missbruk. Genom att samla dessa under ett så vagt och laddat begrepp, som dessutom öppnar för subjektiva tolkningar, riskerar regeringen att skapa en djupare klyfta mellan majoritets-samhället och minoritetsgrupper. Många invandrare och personer med utländsk bakgrund upplever redan att de är kollektivt beskyllda för problem som i själva verket har sin grund i individuella val, sociala faktorer eller strukturella utmaningar. Att då lansera en

politik som ytterligare förstärker denna generalisering kan leda till känslor av misstro, utanförskap och bristande tillit till samhällets institutioner. Detta kan i sin tur skada samhällsgemenskapen och försvåra arbetet för integration.

Flera politiska företrädare har uttryckt sig på ett sätt som förstärker denna negativa bild. Politiker som Richard Jomshof och Ebba Busch har pekat ut så kallade islamister och praktiserande muslimer som ett särskilt stort problem för Sverige. Jimmie Åkesson har till och med uttryckt att lagen om vandel blir ett ”utmärkt verktyg för att vi ska kunna bli av med människor som vi inte vill ha här”. Sådana uttalanden förskjuter ansvaret för komplexa samhällsproblem till specifika grupper och individer som definieras genom religion eller etnisk bakgrund, snarare än genom deras faktiska handlingar. Retoriken legitimerar en diskriminerande hållning och riskerar att normalisera en syn där vissa människor anses vara mindre värda eller mindre välkomna än andra. Detta står i skarp kontrast till rättsstatens principer, där alla ska behandlas lika inför lagen.

Det är viktigt att påminna om att denna typ av politik och retorik snarare för tankarna till en polisstat än till en modern demokrati. När staten ges makt att definiera vilka människor som har ”bristande vandel” utan tydliga och rättssäkra kriterier, öppnas dörren för godtycke, diskriminering och maktmissbruk. Historiskt sett har liknande mekanismer använts för att legitimera förföljelse, utestängning och marginalisering av olika grupper. Att återinföra ett sådant synsätt i en demokrati som Sverige är ett steg bakåt, snarare än framåt. Det hör hemma i medeltiden, inte i ett samhälle som säger sig värna mänskliga rättigheter och rättvisa.

På längre sikt kan konsekvenserna av en utredning som denna bli mycket allvarliga. Att använda begrepp som ”bristande vandel” för att generalisera och stigmatisera hela grupper riskerar att förstärka segregation, misstro och konflikter. Det kan skapa en spiral där misstänkliggörande och fördomar leder till ökat utanförskap, vilket i sin tur kan förvärra de problem som utredningen påstår sig vilja lösa. I värsta fall kan det även bidra till att unga människor som redan känner sig marginaliserade radikaliserar, eftersom de upplever att samhället aldrig kommer att acceptera dem oavsett vad de gör.

Det är därför avgörande att vi istället granskar de verkliga orsakerna till sociala problem och brottslighet. Forskning visar tydligt att faktorer som utbildningsnivå, socioekonomiska villkor, arbetslöshet och bostadssegregation spelar en avgörande roll. Genom att rikta insatserna mot dessa faktorer kan vi skapa långsiktiga lösningar som främjar jämlikhet och social sammanhållning. Att förenkla debatten genom att peka ut vissa grupper som ”problemet” är inte bara orättvist, utan också ineffektivt.

I en tid präglad av stark polarisering är det viktigare än någonsin att vi undviker att utse syndabockar.

Vi behöver istället politiska initiativ som betonar gemensamma värden, förståelse och respekt. Regeringens utredning om bristande vandel skulle i bästa fall kunna vara en plattform för en sådan diskussion, men dess nuvarande utformning riskerar att skapa mer splittring än enighet. Den behöver därför omarbetas, med fokus på rättssäkerhet, transparens och respekt för mänskliga rättigheter.

Det enda hållbara sättet att bygga ett starkt samhälle är genom en inkluderande och konstruktiv dialog där alla röster får höras. Endast genom att se människor som individer, snarare än representanter för en kategori, kan vi skapa ett samhälle där alla känner sig inkluderade och respekterade.

Jamal El-Haj (-)